

आता माझी सटकली

आजकाल आपल्याला अन्न, वस्त्र, निवारा या कालबाह्य झालेल्या मुलभूत गरजांसोबतच मोबाईल, वीज व स्वतःचे वाहन याशिवाय जगणेच असह्य झाले आहे. त्यामुळेच आठवड्याचे सात दिवसच नव्हे तर दिवसांतील चोवीस तास वीजेची उपलब्धता अनिवार्य झाली आहे. वीजेचा गरजेनुसार वाढता वापर परंतु त्या प्रमाणात न वाढणारे उत्पादन शिवाय उपलब्ध वीजेची गुणवत्ता यासारख्या समस्या एकवीसाव्या शतकात देखील भयावह गंभीर स्वरूप धारण करीत आहेत.

किमान दहा ते पंधरा वर्षांपूर्वी 'विद्युत' विषयातील गरजा व संधी आणि आत्ताच्या समस्याच काय, भविष्यातील आव्हाने सतत बदलत असून जास्तीतजास्त उग्र होऊन समोर येत आहेत.

टी.ओ.डी. टेरिफ, पॉवर फॅक्टरचा दंड तसेच परतावा, हार्मोनिक्सबद्दलच्या महावितरणकडून येणाऱ्या नोटीसा या बाबी खरोखरच आव्हान ठरत आहेत.

अशा स्फोटक परिस्थितीत अजुनही 'एनर्जी ऑडिट्स', 'सौर ऊर्जा', 'वीज बचत', 'हार्मोनिक्स' या फक्त आकर्षक परंतु स्वप्नवत कल्पनाच वाटतात.

आजही आपण दर महिन्याला भरत असलेल्या विद्युत देयकांसंदर्भात फारच उदासिन असतो. वर्षोनुवर्षे आपण भरत असलेल्या देयकांसाठी, समजावून घेण्यासाठी जराही वेळ खर्च न करता फक्त एकंदरित देयकाची रक्कम, सवलतीची मुदत अथवा विद्युत प्रवाह खंडित होण्याची मुदत इत्यादी बाबींवरच लक्ष ठेवून असतो.

विशेष म्हणजे विद्युत देयकांचा तपशील जाणून घेणे तसे खूप साधे व सरळ नसेलही परंतु म्हणावे तितके अवघड वा अशक्यप्राय सुद्धा नाही. जर आपण अलिकडच्या मोबाईलवर उपलब्ध असलेल्या ॲपला काही क्षणांत आपलेसे करू शकतो तर विद्युत देयकाचा तपशील तेवढ्या सहजतेने का जाणून घेत नाही?

मला तर विद्युत देयकांतले काहीच कळत नाही. मी फक्त एकंदरित देयकाची रक्कम बघतो, मागील काही महिन्यांतील देयकांच्या रकमेच्या कमी अधिक रकमेच्या जवळपास आहे ना याची खात्री करतो की बास!

परंतु, महावितरण कंपनी, लोडशेडिंग, वीजेचा वाढता दर, इलेक्ट्रॉनिक मीटर याविषयी नुसता उल्लेख करतांच 'आता माझी सटकली', 'मला राग येतोय' अशा आविर्भावात उत्स्फूर्त नकारात्मक भरपूर मुद्दे आग्रहाने मांडतो.

चार काय पाच आकड्यातील रकमेची देयके असणारे एल. टी. घरगुती सिंगल फेज आणि श्री फेज ग्राहकांप्रमाणेच तब्बल पाच काय सहा आकड्यातील रकमेचे देयक असणारे बिगर घरगुती, व्यावसायिक वा औद्योगिक ग्राहक हे सारख्याच मानसिकतेत वीज देयकाचा तपशील जाणून न घेता भरणा करतात.

यासंदर्भात जास्तीत जास्त प्रकारच्या विद्युत ग्राहकांचे प्रबोधन करण्याचा प्रामाणिक हेतूने आम्ही पुढील उल्लेख केलेल्या पुस्तकांच्या प्रकाशनाचा प्रयत्न करून आमचा याविषयातील खारीचा वाटा उचलायचा प्रयत्न केला आहे.

१) Art of Reading Electricity Bill (LT)

२) Art of Reading Electricity Bill (HT)

३) विद्युत देयक वाचणे - एक कला (एलटी)

४) विद्युत देयक वाचणे - एक कला (घरगुती व बिगर घरगुती व्यावसायिक ग्राहकांसाठी)

सन २००० पासून विद्युत वितरण कंपनीने विविध वेळेनुसार बदलते दर सर्वप्रथम एचटी ग्राहकांसाठी व तद्नंतर एलटी ग्राहकांसाठी आकारण्यास सुरुवात केली. आता तर घरगुती ग्राहकांनादेखील आकारण्याची योजना विचाराधीन आहे. त्यासोबतच एचटी व एलटी ग्राहकांना अल्प पॉवर फॅक्टरवर दंड तर उत्तम पॉवर फॅक्टरवर उत्तेजना देण्यास सुरुवात केली. त्यामुळे पॉवर फॅक्टरची सुधारणा व तत्संबंधी देयकाची आकारणी याचा अधिक गांभीर्याने विचार करणे अत्यावश्यक झाले आहे. पूर्वीच्या साध्या, सरळ व सोप्या पद्धतीपेक्षा आरकेव्हीएच रिडिंगवर आधारित 'अॅव्हरेज पॉवर फॅक्टर' मोजणे, विविध प्रकारच्या अटीनुसार बिलिंग डिमांड मोजणे अशा बाबींमुळे पूर्वीच्या केडब्ल्यू लोडवर आधारित कायमस्वरूपी कॅपसिटर्स वापरण्याची पद्धत कालबाह्य ठरली आहे.

आजही जास्तीत जास्त एचटी ग्राहकांकडे कायमस्वरूपी कॅपसिटर्स बसवून फक्त युनिटी पॉवर फॅक्टरचा परतावा मिळविण्याइतपत अल्पसंतुष्टता मानण्यात येते. अधिकतम ग्राहकांना यामुळे युनिट्स (केडब्ल्यूएच) रिडिंग वाढते याबद्दल जागरूकता नाही. यासोबतच आपला लोड फॅक्टर हा तब्बल २५ पेक्षा खालीच आहे. तर सदर लोड फॅक्टरवर वेगळा १५ टक्क्यापर्यंत एकंदरित बिलात परतावा मिळू शकतो याबद्दल ज्ञानच नाही.

इतकेच काय, सध्या लागू असलेल्या टीओडी मीटरिंगच्या विविध वेळांविषयी फक्त एलटी औद्योगिक अथवा व्यावसायिक ग्राहकच काय परंतु बऱ्याचशा एचटी ग्राहकांना देखील याची कल्पना नाही.

वीज वापर करणाऱ्या असंख्य ग्राहकांना या सर्व गोष्टींची सविस्तर माहिती मिळावी तसेच व्यावसायिक व औद्योगिक ग्राहकांना आपल्या विद्युत देयकामध्ये बचत करण्यास मदत व्हावी अथवा त्यांनी त्यादृष्टीने प्रयत्न करावा हाच या पुस्तकाच्या प्रकाशनाचा मुख्य हेतू आहे.

आपणा सर्वास आमची नम्र विनंती आहे की, ही पुस्तके वाचून आपल्या सूचना, शंका तसेच आपली मते आम्हास अवश्य कळवावीत. तसेच आपली विद्युत देयके इमेलद्वारे मोफत परीक्षणासाठी पाठवावीत. आम्ही आपल्या मतांचा देखील आदराने स्वीकार करू.

योगेंद्र तलवारे

९८२२६५३१०४

विद्युत देयक वाचणे एक कला
(एलटी)

संकलक
योगेंद्र तलवारे